HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ס

א) [נעיל ה. מנחות סז. פד: ב"ב קמג.], ב) [נעיל כא: לקמן נ: תמורה יט:], ג) [כי"ז כן גי' תוס' שם ד"ה יוסז], ד) [שם לפניו איתא בימים], ה) מלמעלה שאין ל"ק, ו) טעמא משום ל"ק, ז) ל"ל המקור, ח) ל"ל ביליט, ט) כגון וכו' ממעורות אין מי ל"ק, י) היס מתבכן ל"ק:, כ) גי' ל"ק אימנהו בעייטיה בלא הטעפן ויכריס הס"ד:, ל) ל"ל הכא נעמידנה נמי כו' ל"ק:,

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר קרא תעשה כל"ל ותיבת כן נמחק: (ב) שם בעשייה דמרחם קדוש: (ג) שם והא איפכא ליה בלקוח אשתמיטתיה: (ד) רש"י ד"ה ופריך וכו' מעשר בהמה ועוד: (ה) ד"ה בשעת וכו' שלא יהו לקוחין ובמעי:

מוסף רש"י

ר' יוחנן חזאי בחילמא. וכיון דגברא רבא אמתאי לי אמיתא מילתא מעלייתא אני אומר היום (מנחות פד: מכת"י). **והרי הוא כבכור.** כלומר ובנבר זה יש לו דין בכור (לעיל כא:). **מה בכור קדוש לפני זמנו.** שהרי קדושתו מרחם (לעיל כא:).

רבינו גרשום

תניהו ענין למעשר בהמה. דאיתיה בעשיה שמכניסן לדיר וקורא לו שם מעשר וסוקרו בסיקרא: תניהו ענין לחטאת ואשם. דאיתנהו בעשייה שמקדישן: הא לא מצי אמרת דומיא דבנך בענין דאינו בא על חטא והני באין על חטא: אימא תניהו ענין לעולה ושלמים. דאיתנהו בעשיה ואינן באין על חטא: לא ס"ד דומיא דבנך בענין שאינו בא בנדר ונדבה לאפוקי עולה ושלמים דבאין בנדר ונדבה: אמר רבא הא לא קשיא ההיא דרב אסי דאמר קרא כן תעשה שלא יהא לקוח ואימתי מיעט הכתוב לקוח בשעת עשייה כלומר בזמן שראוי להקרבה יש בו איסור לקוח אבל כשהן עוברין דלית בהו עשייה דלא חזו להקרבה לית בהו איסור דלקוח: איסור לקוח חל על מחוסר זמן. שאם לקחו קודם ד' ימים קודם שנראה להקרבה אינו נכנס לדיר להתעשר לעולם אע"ג דלקחו שלא בשעת עשייה: מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר. ושעת עשייה קרינן ביה. הלכך יש בו איסור לקוח: אף מחוסר זמן קדוש לפני זמן במעשר וקרב לאחר זמן: איזהו אתנן שנכנס לדיר להתעשר. דמרבי ליה מתניתין מהכל נכנסין כגון שנתנו לו וחזר ולקחו ממנה. ו) ובזונה עובדת כוכבים קא מיירי דלא איתחייביה במעשר ודמי כי חזר ולקחו ממנה כלקחו שלא בשעת עשייה ולית ביה איסור לקוח. הלכך נכנס לדיר להתעשר. וכתב לישנא אחרינא כגון שנתן לה עובר פרחו וחזר ולקחו ממנה בעוד שהוא עובר דלא חל עליה איסור לקוח. ומיסתבר כלישנא אחרינא: ואמאי מוקמינן לה בחזר ולקחן

ו) נראה מלשון רבינו שלא היה לפניו הגי' בגמ' והא איפכא ליה בלקוח אשתמיטתיה וכו' וצ"ע.

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פ"ו מהלכות בכורות הלכה יב:
מז ב מיי' פ"ג מהלכות איסורי מזבח הלכ' י:

תורה אור השלם

1. כֵּן תַּעֲשֶׂה לְשֹׁרֵף לְצֹאנֶךָ שִׁבְעַת יָמִים יִהְיֶה עִם אִמּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי תִּתְּנוּ לִי:
שמות כב כט

שיטה מקובצת

א) אף שורף אינו בלקוח: ב) לבכור דליתיה בעשיה: ג) בנך מחויב ואינו בא: ד) היא דתניא ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר"ש מחוסר: ה) ועוד דבכור: ו) עשייה שיקדישנו אות ה' נמחק: ז) בחלום והחילה נראה לי: ח) שנתנו לה במעי אמו: ט) מברך דמסיינא ליה בריתא דר"מ דאמר: י) מ"מ מסייענין: יא) שייך למימר למה כו' פרת. גליון לפי שזה עיקר שמו: יב) ורבין וגם מצאנו שבלא גשמים: יג) שיורד מלמעלה שאין: יד) מלמעלה כדקאמר נמי התם דאמר: טו) דסבירא ליה דאורחא כו' גם בלא גשמים נמי לפעמים מברך ומאי סהדא רבה דפרת אין זה: טז) ומייתי לה בסנהדרין: יז) שמא ירבו הנוטפין על כו' להו מי גשמים: יח) האיך היא על תי' היה נמחק: יט) מפרת ומיומי תשרי: כ) בהן שמימי גשמים: כא) מתערבין במקומות גבוהים (תיבת במקומות נמחק) כו' וכגון נהרות היוצאים כו' מימי גשמים מתערבין ומתעכבין שם תדע דהא תנן במס': כב) שכן שאר בארות: כג) אבל שאר בארות כשרות כו' למימר דמן הדין: כד) משום חרדלית ולפי פי' האחרון: כה) חיותן הי' מחברן: כו) הגדול ולא דמי לחבית של מים שנפלה לים הגדול דאמרינן ברישׁ: כז) וא"ת והא אין: כח) ר"ש כדאמר רב ששת בפ' בנות כותים: כט) בההיא דהתודה נמי כו' מועבדת שיהו כל עבודות של חדש זה כזה ומוכח: ל) דברים גמר מה בין פסח מצרים: לא) בכור דאמורי' אמר: לב) משום דבבכור לא שייך קדושת עשייה המרחם קדוש והיינו דקאמר אם אינו [ענין] לבכור דליתיה בעשייה: לג) נולדו כל זמן דהוי. תי' כיון נמחק: לד) אמן לומר אפילו לר"ש:

כניך אינו בלקוח. דלא שייכא בהו לקיחה ומתנה אלא אלנו גולדו: **ופריך והא בבכור כתיב.** ואת יוצאת מינה מעשר (ד) ועוד ה) בכור קדוש בלקוח ומתנה שהרי משעה שנולד קדוש: **אמר קרא תעשה.** כן תעשה לשורף והא ודאי לא מצית מוקמת בבכור דהא מרחם קדוש ולא בעי עשייה ו) שיקדישנה האים: **לחטאת ולאשם.** דלא לייתינהו מלקוח ומתנה: **דומיא דבנך.** דמשמעי בבכור אדם מה בכור אינו בא על חטאת כו': בכור אינו נדר ונדבה אלא חובה: **ואימא לעולה ולשלמים.** שהיא חובה ולא על חטאת: בכור אין זמן קבוע לקדושתו אלא כשנולד קדוש: **בשעת עשייה.** בשעה שהן ראויין להתעשר מיעט הכתוב שלא יהו (ה) לוקחין ובמעי אמן לאו שעת עשייה היא: **ר' יוחנן חזאי בחילמא כו'.** הלילה נראה לי ר"י בחלום ז) והוציל ונראה לי יודע אני כי שאומר היום דבר טעם: **חל על מחוסר זמן.** שאם לקחו קודם שבעת ימים לגידמו שוב אינו נכנס לדיר להתעשר וכל שכן אם לקחו גדול. והא מחוסר זמן דלא שעת עשייה היא וחייל עליה דין לקוח: **ואם תימצי לומר משנה ודאי ר' שמעון היא.** דלדידיה מחוסר זמן שעת עשייה הוא ומשום הכי לקוח חל עליו ומיהו במעי אמו מודה דאין לקוח חל עליו: **וחזר ולקחו ממנה.** ואם יש לו תשעה והוא מייצין במעשר ואם יצא אחד מן הכשירין בעשירי הרי טוב ואם יצא האתנן בעשירי יאכל במומו לבעלים: **אישתמיטתיה.** להאי מקשה הא דאמר רבי אסי כו' והכא נמי כגון שנתנו ח) במעי אמו: **ותיעשריה**

מה בנך אין בלקוח ובמתנה אף ט) צאנך ובקרך אינו בלקוח ובמתנה והאי בבכור כתיב א"ק (ל) 1 כן תעשה אם אינו ענין לבכור כ) דלא איתיה בעשייה (מ) דברחם קדוש תנהו ענין למעשר בהמה ואימא תנהו ענין לחטאת ולאשם דומיא דבנך מה בנך שאינו בא על חטא אף צאנך ושורך שאינו בא על חטא ואימא תנהו ענין לעולה ולשלמים דומיא דבנך מה בנך נ) שאינו בא בנדר ונדבה אף צאנך ושורך כו' ואימא תנהו ענין לעולת ראייה דומיא דבנך מה בנך שאין קבוע לו זמן אף שורך וצאנך שאין קבוע לו זמן אי מה בנך אינו בלקוח כלל אף שורך וצאנך אינו בלקוח כלל אלמה א"ר אסי א"ר יוחנן א) לקח עשרה עוברין במעי אמן כולם נכנסין לדיר להתעשר אמר רבא אמר קרא תעשה בשעת עשייה מיעט הכתוב גופא א"ר אסי א"ר יוחנן לקח עשרה עוברים במעי אמן כולן נכנסין לדיר להתעשר והא אנן תנן הלקוח או שניתן לו במתנה פטור מן מעשר בהמה א"ר אלעזר ב) ר' יוחנן חזאי בחילמא מילתא מעליא אמינא א"ק תעשה בשעת עשייה מיעט הכתוב איתיביה ר' שמעון בן אליקים לר' אלעזר הלקוח חל על מחוסר זמן אמר ליה זו אינה משנה ואם תמצא לומר משנה ג) ר"ש בן יהודה היא ד) משום ר"ש דאמר מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר

והרי הוא כבכור מה בכור קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו ה) אף מחוסר זמן קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו תני תנא קמיה דרב איזהו אתנן שנכנס לדיר להתעשר כל שנתנו לה וחזר ולקחו הימנה והא איפסיל ליה (ג) בלוקח אישתמיטתיה הא דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן לקח עשרה עוברין במעי אמן כולם נכנסין לדיר להתעשר

ותיעשריה

פסולין למי חטאת מפני שהן [כו'] מי ח) תערובת הא לאו הכי כשרים ולא פסלינן להו שמא ט) רבו הנוטפין על הזוחלין והוו להו גשמים רובא וי"ל דאינהו סברי דהני ד' נהרות מדליין דל"י גבוהה מכל הארצות ואין נשארין שם מי גשמים ועוד הקשה לרב ולאבוה דשמואל ושמואל דאמרי אין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד במה מטהרין מלוערים ובמה מקדשין מי חטאת בערב פסח דאמרי' בפסחים (דף 5.) דיש טבילה לזב בערב פסח והזאה איקלי יא) היה על האנשים שעשו פסח שני ועל כל טמאים של מתי מדבר מישאל ואלצפן והלא היו רחוקים מפרת יב) ומיהו לפי מה שפירש דהנך ד' נהרות מדליין לא קשה מטבילת זבין ומלוערים בערב פסח אבל מקדוש מי חטאת קשה דפסולים למי חטאת וממישאל ואלצפן ותירץ דשמא נהרות ולינוריית דמידליין אין גשמים מתערבין בהן ג) שהמימי גשמים מתערבין ויורדין בתוך הנהרות הגמוכים ונשטפים והולכים ליס ואין מתערבין לא) במקומות גבוהים וגם לא במים המכוסים ב) וכגון בנהרות היוצאים ממערות ואין מי הגשמים מתערבין ומכוסין שם תדע הא דתנן במס' פרה (פ"מ מ"ח) ומייתי יג) בסנהדרין ריש פ"ק (דף ה:) מי קרמיון ומי פיגה שכן יד) נהרות ומעיינות כדקתני בסיפא בארר שנפל לתוכה חרסית או אדמה ימתין עד שיגיעו לדברי ר' שמעאל ר' עקיבא אומר אינו צריך להמתין אבל בארר אחאב ומערת פמייס איצטריכא למיתני דכשרים לפי שירדן יורד ממערת פמייס וירדן פסול מפני שיש בו [מי] תערובת קמ"ל דמערת פמייס אינו מי תערובת אבל יג) נהרות כשרות לדברי הכל ועוד פי' ר"ש דאיכא למימר מן הדין קמא בטל אפילו לדברי רב ואבוה דשמואל אלא דמחמרי מפני מראית העין משום יד) גשמים ולפי פירוש אחרון לא קשיא כל הנך דבימי משה דאכתי לא גזור וגראה שהם בטלות ברוב שהרי כל הנהרות מחוברין ליס הגדול ביותר מעירוב מקוואות ותחלת הנהרות אינם קטפרס שזה דרך חיותן ולא קטפרס מחברן אלא ט) חיותן יה) מחברן כל זה פי' ר"ת בתוספה ואותו טעם דקמא קמא בטיל לא יתכן לפי מה שפי' לעיל בפרק הלוקח בהמה (דף כב. ד"ה יתיב) דכל איסור הבטל חוזר וניעור כשחוזר ורבה עד כדי שיש בו שיעור לאסור ומיהו יתכן שאותו טעם דמחוברים ליס הגדול יו) דאמרינן ברישׁ מכות (דף ד.) דהטובל שם לא עלתה לו טבילה התם כ) איתנהו בעייטיהו אבל הכא אין הנוטפים ניכרים וידועים ולא תערובת כלל: **ומה בנך אינו בלקוח ומתנה כו'.** וא"ת אין דנין אפשר משאי אפשר כדאמר ר"ע במנחות פרק התודה (דף פב.) וי"ל דהתם הוא דבנין אב ילף פסח דורות מפסח מצרים אבל הכא היקשא הוא ומודה ר"ע יח) דאמרינן בפ' בנות כותים (נדה נ:) על כרחך הקישן הכתוב וא"ת והא בההיא יט) דתודה נמי מסקינן טעמא דר"א מועבדת שיהא עבודות של חדש שוות ביה ומוכח התם דהיינו היקש ואפ"ה פליג עליה ר"ע ולא קבלה מיניה ואין לומר משום דליתא ליה לר"ע דהיא היקשא דהא בפסחים בפרק מי שהיה טמא (דף נו.) מקשינן ליה אהדדי לכמה דברים כ) מהכא פסח מצרים לפסח דורות וי"ל דכיון דצריכא היקישא לשאר דברים לא שייך למימר התם על כרחן הקישן הכתוב לענין אפשר משאי אפשר וא"ת לר' אחדבוי בר אמי דאמר בפרק בנות כותים (דף נ:) ר"א היא דאמר דנין אפשר משאי אפשר ולית ליה שינוי דעל כרחין הקישם ומה יתרץ כאן וי"ל כ) הא דנעמידנה נמי כר' אליעזר מי נמי איצטריכא ליה היקשא דנהב לשאר דברים ומשום הכי לא מוקי לה כר"ע ומיהו קשה מהיא דאין משלשין במכות (בסוף) (דף ה.) דילפי לה מכות ממיתה והיינו אפשר משאי אפשר וגזרה שוה דהתם צריכא לכמה דברים: **אמר** קרא כן תעשה אם אינו ענין **לבכור.** תימה דברים עד כמה לעיל (דף כו:) דרשינן לענין בכור כא) כדאמר אמר קרא כן תעשה הוסיף לך הכתוב עשייה אחרת בשורף וי"ל הא דדרשינן ליה בבכור משום דכתיב בבכור אבל מאחר דאפקיה רחמנא בלשון עשייה דרשינן ליה למעשר משום כב) דבכור לא שייך קדושת עשייה (קדושה): **לקח** עשרה עוברין במעי אמן בו'. לאו דוקא דהוא הדין נולדו כג) כיון דהוי מחוסר זמן אי נמי נקט במעי אמן כד) ואפילו לרבי שמעון בן יהודה דאמר מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר: